

Jemisi iqu tuwanuä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Jemisi iqueqä tuwanuä täuñi, iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iqua suqä änguä iunqä qänaknä iqäpñqä motquetñqä, kuknuä kuapänä ätuätä iunqä äqäkqe. Qu näqñqä änguänäñi ämepu, iqueqä kuknuinqä kñuä änguänä indqämbñqä iunqe, iqu kuknuä ktqä kuapänäñi äqäkqe.

Jemisi Iqu kuknui yänänäqñqä tiñä äyä ätkqe. Ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hinqänäwa mäpmeqä itä, ämaqä huizi-pqä iquauñi, suqä änguä iwimäkquätñqeqä. Ii tiñinqä ämotqueqiyä. Iqu quuvqä yänänäqñqä hiäqiyätñqä inqeqä.

Jemisi iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jemisi Goti Hanjuwä Iqueqätä neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä wäunüä-wiyqä iqunji. Nyi tuwanuä tä, he, Israitqä iquauqä awäkiqua 12 iquauta eqiyämäñgquä iqunesañä, ga anji, qua neqä du mäpmeqä danä, qua im-imä äpmakäwäñuwä iquennqä äqiyqä. Yää ñqä-quauä.

Quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä iqenqä

² Nqä nyämaqäüä, suqä quvqä hanjä-iqä imäkqä dunqä yamwiqä iqä huitañä-huitañä

emetqätanğutqe, he iinqe yeeqä dinä ipu pmepñqe. ³ He näqñqe, hanä-iqä hnjuä ätimäütä, hiqä quuvqä heqiyqä duñqä yamwiqä eyqäqe, hanä-iqä iini qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutpñqä emäkqi. He iinqe, yeeqä iqäpñqe. ⁴ Heqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä hetñqä diñqe, he hea ique-ique hanä-iqä qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutpñqe. Inğanı he Goti Iqueä suqä äñguänänä diñqe äwa miqä ipu, hiqä suqä äñguä ikikinyänä dunä ipñqänä.

⁵ Yänänäqñqä iinjä heqenqe, ämaqä hesanjä hñqu, suqä, kñuä äñguä iwäsäuqänqä äwa iqe, iqu Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä vätnqe. Iwä ämaqä, Goti Ique yatñqä vqanğuwä iquauñqe, Goti Iqu, äkasuwä mätquä itä, nätmätqä äñguänänä di, kuapänänä Vqä-qu eä, Iqu iquenı näqñqä vänä. ⁶ Ga ämaqä Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä ävätäqä iqu, “Goti Iqu ändapänğutiyä, ä mändapqä yänğutiyä?” kñuä mämeqä danä yätñqä. Iqu quuvqä yänänäqñqe, “Goti Iqu dapänğiyä” heqiyätñqe. Ämaqä kñui, “Goti Iqu ändapänğutiyä?” indqänätñqä iqu, yunui eqä-huänä nänı-täqi äqiyäuaquvämäuqä-panıqä. ⁷⁻⁸ Ämaqä iinjä iqu, kñuä hñquaqu-tänä-qu eä, suqä itqä iunä miqä-qu, “Naqä Iquesanı, nätmätqä hmbu mamqänä” kñuä di miqä yänä.

Nätmatqä maeqä iqutä, nätmatqä kuapänänä-tänä iqutänqe

⁹ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, nätmätqä maeqä iqu, Goti Iqueä hinjuä iqinı, yoqä naqä-tänä-qu etanği, yeeqä itä,

‘änguiqä’ tätņqe. ¹⁰ Mä ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä-qu eä, yoqä naqä qunqä-qu, iqueä yoqä iinj mändi päwiqanġi, iqu iinjqe yeeqänä yätņqe. Tiinjä äyuwä. Ämaqä mbqä yquayä kuapä-tänjä iqu, qätaqä hutqä äteyqiyätņqä-pa, aanqänqä hiänä. ¹¹ Mäptqä haqä yändi äpeyätä, tnänänänjä tquanġi, qätaqä hutqe yäuwä ätäpäsenä. Ga hutqä qeqätqe, ändasnänä. Asä iinj, ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä di, quwqä nätmatqä kuapänänjä iu wäunjuä yqänä itqätanġpi, qätaqä hutqä i ändasnänqä-pa, i dasmbnä.

Goti Iqu, suqä quvqä imäkqä duņqe, yamwiqä mäneyqä danä yänä

¹² Ämaqä, suqä quvqä imäkqä duņqä yamwiqä iqä iutanjä hanjä-iqä ämetä, yänänäqņqä ätqäunqä iqu, ängüänänjä äpme. Yamwiqä iqä wimeqanġqä du, iqu ämäwqätäuwä duņqe, iqueqä kimae, Goti Iqu iqueni, hänjä hea ique-ique pmeqä vqänġisanġqe, iqu äņguä äpme. Ämaqä Goti Iquenyqä kiinjä äwinyätņqä iquauņi, Goti Iqu quwqä kimae, niqauqä hänjä hea ique-ique pmeqä-tänji ätenqä ii, vqänqe. ¹³ Hņqu suqä quvqä imäkätņqä yamwiqä iqä äwimeqe, ga iqu, “Goti Iqu nyi suqä quvqä imäkmqänqä yamwiqä änyiyqiyä-qe,” matqä danä iquätņqe. Suqä quvqä iqu, Goti Ique yamwiqä mäwqä danä yänä. Ga Iqu, ämaqä hņqu suqä quvqä imäkätņqänä yamwiqä mäwqä danä iquänä. ¹⁴ Neqä suqä quvqä imäkqä duņqä neņqä iqu, ne quanġä ämäneqäpima, suqä quvqä imäkatunquä yamwiqä neyquänä.

¹⁵ Suqä quvqä imäkcqänqä änenqä iqu, ii apäkä äwqä enqä-pa eä, ga suqä quvqä änyuequänä. Iwä suqä quvqä iqu, naqä yäüä eätä, äpäkonqce änyuequänä.

¹⁶ Iyää nqä nyämaqä nyi kiinä änyinätñqäuä, he kukñui, “Goti Iqu yamwiqä änyiyqiyä” tqä iqu, iqu quanqä etätä, waqiyä etma uwqä dunqce, mäwimasiyqä iqäpnä. ¹⁷ Nätmatqä äñguänänjä qanyinä ämetunqce, ii Goti, tä we qäukuä haqä yätu äunätñqä iquau imäkkqä Iquesa pätcätanqiyi. Ktqä tä we-hunqä ingisanji, naqätä, wänqätä, äyä mäüänä. Mä Goti Iqu iinjä ma, Iqu hea ique-ique suqä naqä-hñqunänji. ¹⁸ Äwiñqä Iqueqä dutanji, Iqu neñi, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänjä itänä änanquäqce, iwä nätmatqä eeqänänjä dunji, ne ganä änaunyätä, ne Iqueqänänjä enu.

Goti Iqueä kukñui qätä äwiyäpu, qänaknä iqenqä

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqä nyi kiinä änyinätñqäuä, nätmatqä äti täñqce, näqñqä äñguänänjä hipñqce. Ämaqueuä äwqä tnäñi, Goti Iqueä suqä äñguä jänänänji, maeqä äyä etanji, he maqänänji qätä wiyqä dunqä ipu, ga kukñuä tqä dunqce, maqänä mävuqä danä ipu, äkasuwä maqänä matqä danä iqäpnqce. ²¹ Iinjä eänqä-qae, suqä kiyä mätqetä, suqä quvqä huizitä, huätä ätnämäupu, hiqä-hiuä mänä äkittqiyenäpu, kukñuä Goti Iqu hiqä qeqä-quuvqä yäpä imä vowä ikeqce, metñqce. Kukñuä iqu, he hänji, qäuqu emäkäqumuatquänä.

22 Kukɲuä ii ämequwä iuɲi, qänaknä miqä, qätenä äwiyquenä equwi, hiyaqä kɲui qui imäknäpu, nänä-täqɲi hiqä-hiuä äwätqänä. Kukɲuiuɲi, qätä äwiyäpu, qänaknä iqä-quenä hipɲqe. 23-24 Goti Iqueä kukɲuä duɲi, qätenä äwiyätä, iuɲi qänaknä miqä iqä iqu, ii ämaqä hiɲuä yäqɲqä du hiɲuä iqänätɲqä-pa iiyi. Iwä iqu hiɲuä iqänga äwäqe, iqueqä himä-manɲi iɲjä äyitanä iqänäqe, maqänä hui äwinyätɲqä-panjä iɲiqä. 25 Mä ämaqä, Goti Iqueqä kukɲuä-suqe hiɲuä yasämä äqunätä, naqä-qakuänänä du qänaknä iqä iqu, iɲjä ma. Goti Iqueqä kukɲuä-suqä iqu, ikikinyänä eä, suqä quvqä iquesa inequtawatquänä. Inɲi ämaqä iɲqä hui mimäuqä danä, a yänänäqɲqä äqätä, qänaknä itɲqä iquenɲi, Goti Iqu, ämaqä iqueqä wäuɲui, äɲguä imäkquänä. 26 Ämaqä hɲqu, “Nyi Goti Iqueä äwiɲqä du qänaknä iqunjqä” kɲuä äme, iqu iqueqä manɲi äɲguä mämiɲqä iɲqe, iqueä-kiuä quangä ätnätä, Goti Iqueä äwiɲqä du qänaknä itɲqe, ii hiɲgi itqäuä. 27 Goti neqä Apiqueä hiɲuä iqɲi, Iqueä äwiɲqä dunä qänaknä jänänänä iqe, ii tiɲi. Apäkä qokä äpäkoɲqä, ymeqä kánaqä-känuɲua äpäkoɲqä äpmeɲuwi, quɲqä kɲuä ämetanä, haɲä-iqä metqätanguwä iuɲi, yätamakqä vquatunque. Itanga huizi, suqä quvqä qua täutanä iqu ne kiyä inatmäkqänqe, Goti Iqueä hiɲuä iqɲi kiyä mätqä tqäuqɲqe, neqä qanä uwqe, äɲguänänä miɲguatunqueqä.

2

Ämaqä huiuɲi himäqi ämipu, huizi duɲi tuwä

ämäupu, miqä iqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, he neqä Jisasi Kraisi, yoqä naqä-tänjä Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwi, he ämaqä huiunji änguä ämipu, huizi dunji tuwä mäwiyqä pambu. ² Ämaqä qäkämä änguänänjä imäknä, anguä hipae hinqä hñqu, heyaqä anä aquväqñqeu hemeqanğa, ga ämaqä nätmatqä maeqä, qäkämä äqäyäpkñqä imäkñqä hñqu, iqu-pqe heyaqä anä aquväqñqeu inä hemenä. Ga inğanji he äänä ipñqe? ³ Iwä iinji, he ämaqä qäkämä änguä imäkñqä iquenji, änguä itquepu, “Yquvanä änguä täu pmayä” tupñqäta? İtanğa ämaqä nätmatqä maeqä iquenji, “Nänqäqä pämä ätqäuqäti, pämä tqävä. Ä nyaqä yukä yäpä täqi quamä äpmeqäti, quamä pmayä” tupñqäta? ⁴ He suqä iinjä itqäpi, ii he hiqä kñuä iuta, hiqä-hiuä iwäsäupu, suqä asä iquenyä mitquatñqä itqänä. He, ämaqä iwäsäuqä-qu eä, ämaqä dunji, iqueqä kñuä indqänqä quvqä duta iwäsäutñqä-pañuenji.

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, qätä nyipu. Ämaqä qua täunji nätmatqä maeqä eänjuwä ii, Goti Iqu qu ae quuvqä heqiyqä naqänänjä-tänjä eäpu, änguä pmeqänqä ätekqe. Ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquauñqe, “Qu nyaqä miqä iu pmeqänqeqä” ätenqe, ämaqä qua täu nätmatqä maeqä eänjuwä ii-pqe “Inä pmeqänqeqä” ätekqe. ⁶ Iqu iquau qäyä ätekqänqä, he qunji womba ipñqä it-quetqänä. Kñuä mapu! Heñi ekittqiyäpu, hanä-iqä etapäpu, kukñuä metpñqä duñqe, tqukua ämeqepäma äwätqänä? Suqä iinji, ämaqä

mbqä yquayä-tänä iqua, qäqua etquetqäñuwi.
 7 Goti Iqu heñi, Kraisi Iqueqä yoqä äñguänänji enyuätqä-qe, ga yoqä iunqe, kukñuä quvqä ätäpu, quiñi tqukua imäkätqäñuwi? Ii ämaqä mbqä yquayä-tänä iqua, qäquayi.

8 Neqä Ämineyqä Iqueä kukñuä-suqä naqä hñquenyqe, bukiuñi tuwanjuä tii ätätä äqäkqe. *“Tqä-täunqä äkinyätñqä-pa, ämaqä huizi dunqä-pqe inä kinquätñqeä.”** He kukñuä-suqä iqueni, aanä naqä-qakuänänjä itqäpi, he jänänänjä dunä itqänä. 9 Iinjä qäyä etanji, he ämaqä huiuñi, äñguä ämipu, huiziuñi, tuwä mäuqä eäñuwi, he suqä quvqä imäkkä. Iwä kukñuä-suqä iqu, “He suqä qui imäkkä-quenjqä” ätätä ämetquenä. 10 Ii tiinjä etanji. Ämaqä hñqu kukñuä-suqä eeqänänjä dñji qänaknä itä, hñquenä ävausqe, iqu ämaqä kukñuä-suqä eeqänänjä iuñi, ävausqä enqä-panjä iquvi. 11 Goti Iqu tii ätkqe. *“Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqeä.”†* Itanğa iqu tiinjä-pqä inä ätkqe. *“Ämaqä pizqä mapäsqä pambiyä.”‡* Iwä ämaqä hñqu, apäkä huisä, huiwä yanä mikiqä itqä-qe, iqu ämaqä pizqä äpäsqe, iqu ämaqä kukñuä-suqä eeqänänjä iuñi, ävausqä-quvi. Ii enqä-panji, he ämaqä huiuñi, äñguä ämipu, huiziuñi, tuwä ämäuqä eäñuwi, he kukñuä-suqä ävausqä-quenji.

12 Goti Iqu kukñuä-suqä, ne suqä quvqä iquesa inequtawatqä ditäñi, neqä suqe iwäsäuniqe.

* 2:8 Hiqäva-imäkkä 19:18 † 2:11 Anjumä Itmakqä 20:14

‡ 2:11 Anjumä Itmakqä 20:13

Inji he kuknuä ätäpiyä iu, wäunuä ipiyä iu, nätmatqä äki-äkitanjä imäkpñqe, he kuknuä-suqä iinjä iuqä yäpä iqä pmetanquwiñqä kñuä yasämä indqängpñqe. ¹³ Ii tiinjä itanjiyi. Ämaqä hñqu, hñquenyqä qeqä matmäkqä imitätqe, Goti Iqu iwäsäutäqängani, Iqu ämaqä iquenyqe, qeqä matmäkqä yäniqe. Mä ämaqä, huizi dunqä qeqä ätmäkmitätqä iqu, iwäsäuqängani, iqu ämäwqätäuniqe.

Quuvqä heqiyqä dunqä wäunuä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, ämaqä hñqu, “Nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänänä” ätätä, iqu suqä qäyunä miqä itñqe, iqueqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqe, qäyuta? Quuvqä heqiyqä iinjä iqueni, anqumä hñjä iqumuatäniqäta? ¹⁵⁻¹⁶ Tasi-gua, nanyi-ñapqa hui qäkämä aañqä eä, ymisanjä dänqä itqätanquti, ga hesanjä hñqu kukñuinä, “Goti Iqu äñguä ikimäkqanquti, si äwqä-qeiqä inqä äpmanä, dnjä emäknnä, ymisanjä dänqä miqä pmetätñqä änyinñiyä” ätuätqä-qe, nätmatqä äwa itanqenqe, mäwqä iqäqe, iinjä qäyuta? Oeyä. ¹⁷ Quuvqä heqiyqä-pqe, iinjä. Quuvqä heqiyqä dunqä wäunuä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe.

¹⁸ Itanğa ämaqä hñqu, tii tuänñiyä. “Ämaqä hui quuvqä eqiyäpiyitani, hñjä pmapñqe. Hui suqä äñguä du imäkäpiyitani, hñjä pmapñqe.” Iqueni, nyi kima tii tumä. “Si, suqä äñguä du mimäkquki enqe, si quuvqä eqiyätqäninñqe, nyi näqñqe äänä hemqe? Mä quuvqä heqiyqä nyaqe, suqä äñguä iqu qäsä

enqe, ii ämäkätquenqiyä.” 19 Si quuvqe tii äyä eqiyätqänä. “Goti Kiqä-kiuänänä Iquvqä.” Ii änguä etanqqä-qe, dnä quvqä iqua-pqe, quuvqä asä ii eqiyäpiyä-qe, iqua zä kiinjä ipu, yäunuä-yäunuä itqänä. 20 Ämaqä hñqu quuvqä eqiyätä, wäunuä mimäkkä etanqutqe, iqueqä quuvqenä heqiyqä iqu häukui maeqe. Ämaqä mnauä guä maeqä iquki, kuknuä iqueqä qakuinqä näqñqä hisñqä kinqanqutqe, qätä wi. 21 Ainqani, neqä awiqu Aprähämä§ iqu, Goti Iquenyqä hiqäva imäkätñqe, iqueqä ymeqä Aisakä iqueni, hiqäva-imäkkä ttawä haqeqi äwäteqanqqenqä, Goti Iqu iqueni, “Ämaqä jänänänqukuiyqä” ätukqe. 22 Iunji hinuä äqunänä? Iqueqä quuvqä heqiyqä dutä, ga iqueqä wäunuä iqä ditäñi, qäquaqu naqä-huinyä äwiqetani, iqueqä quuvqä heqiyqe, naqä yäuä ekqe. 23 Goti Iqueä bukä iunji, “Aprähämä iqu Goti Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanqi, Goti Iqu iquenyqe, ‘jänänänqueqä’ ätkqeqä” ätä äqänänqe,* Aprähämä iqu Aisakä iqueni i imäqanqa, häukui äqäkqe. Ga “Aprähämä iqu Goti Iqueqä käyämaqä-queqä” ätnä.

24 He qätä ae äyä äwiyqä. Quuvqä heqiyqä iinänqe, Goti Iqu ämaqä hñquenyqe, “Iqu ämaqä jänänänqueqä” matqä danä yänä. Iqu suqä änguä itqätanquti, ga Goti Iqu iquenyqe, “Ämaqä jänänänqueqe,” qakuä iuta tänä. 25 Ga apäkä Leopä, mbqä metñqä huiwä yanä vqä ii, ikqä-panjä iinji. Ämaqä Josua iqu hinuä

§ 2:21 Ipäqäkkä 22:1-10 * 2:23 Ipäqäkkä 15:6

tämaqä iynqä ändowatkqä iquaquini, ii yeeqä ävätmetä, hänaqä huiu-mända ändowatätä ikqenqe, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Jänänänjyqä” ätkqe. ²⁶ Huiwiqqu quuvqä maeqe, ii pizqä ae eä. Ii enqä-pa, ämaqä hñqu, suqä äñgui mimäkkä, quuvqä dinä eqiyätñqe, iqueqä quuvqä heqiyqe, ii pizqe.

3

Suqä waqiyä miqä danä, tewi äñguänänjä minqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti Iqu suqä du iwäsäutqänqani, näqñqä-vqä iquneni, iqu häñä-hänjä mämäneyqä yäniqe. Ga hesani kuapänänjä hñquenä, “Nyi näqñqä-vqänqä emqänä” kñuä mämeqä pambu. ² Hea kuapänänjäñqani, ämaqä eeqänänjune qämä-qämä itanä, nätmatqä kuapänänjäñqä waqiyä, suqä quvqä du äqutäumautñque. Mä ämaqä hñqu iini miqä, iqueqä tewi äñguänänjä äminyätñqä iqu, iqu iqueqä yukä-hipa-pqe äñguä iinjä eä, ikikinyänjä-queyi. ³ Tewi, tiinjä enqä-payi. Hosi, qu qani ne änenyätanqä du upñqenqe, quvaqä manä duñi ainqä wänqä hmbu äyä äktävetñque. Quvaqä manä duñi ne ämitaqä dutani, hosi naqä-queñi inqi-inqinqä mäwqatatuñquänä. ⁴ Yimba-pqenqä kñuä mapu. Naqänänjä eä, yunüä naqänänjä iqu miqanqi äwätñqä-qe, inqi-inqinqä mäwqatqä ipu, aanä quvqä wänqänänjäpiyi. Iwä yimba miqä iqu, inqi wätñqä winqanqi, nätmatqä wänqä ipini inqi ämaiqäqe, ga inqi wänä. ⁵ Ga

tewä ii-pqä, asä iinji. Huiwitanä nätmatqä wänqänänjapu eäqä-qe, ipu hngisa itä, kiqä yoqe haqä yätu ämaenätqä. Tä tmnä wänqänänjä hmbisanji, qoä-qamqä* naqänänjä huiu tä ämänyätä, nätmatqä eeqänänji tä nätnqä dinqe, knuä mapu. ⁶ Ga tewä ipu, tä piyi. Ipu neyaqä yukä-hipa iutanä hmbu eäqä-qe, suqä quvqä huitanä-huitanä imäkätä, huiwä dunji, eeqänänjä quvqä kiyä imätmäkätä, ga quuvqä hänä-pmeqä iunji, tä enqä-pa evätäutqäuä. Tä ii, kiqä penqä iqueqä tä mäeusqä sqä dutanä te. ⁷ Ämaqe, qu hiveqä-yaqueqä, ynñä-tänjä, qämäkä, huängä-hämapäkä, guäkiqä imäkquwi, qu qänaknä ipnä. ⁸ Mä tewi guäkiqä imäkkä-pqe, aanqe. Tewä ipu, kuknuä quvqä dunqe a makiqätñqä danä yänä. Nätmatqä quvqä, ämaqä pizqä imäkkä di manguä ämnä. ⁹ Tewä asitänji, neqä Goti Apä Ämäneyqä Iquenyqä 'änguiqä' ätätanä, ga anqumä tewä asitänji, ämaqä Goti Iqu Iqueqä-kiuä enqä-panä imäkkqä dunqe, kuknuä qui imäkkä ätätunqe. ¹⁰ Tewä asä iquesanji, änguinqätä, qui imäkkqenqätä, qäquaqu ätimäutqä. Nqä nyämaqäuä, iinji quvqeqä. ¹¹ Eqä esquä asiquesanji, eqä änguitä, zä iqetä qäquaqu mapqä yänä. ¹² Nqä nyämaqäuä, zä-eaqi, zä-olipqä häukui qiyäniqi? Itanğa guä-wainqä-pqe zä-eaqä häukuä qiyäniqi? Itanğa eqä esquä, zä iqä äpätnqä di, anqumä eqä ängui mapqä yänä.

Suqä, knuä änguä iwäsäuqänqe, haqä yätuta

* **3:5** Jemisi iqu 'qoä-qamqä' maqiyqä ikqe. Iqu 'qäuqä' äqäkkqe.

mapiyā

¹³ Āmaqā hesañä hñqu, suqā, kñuä äñguä iwäsäuqetä, näqñqä äñguänāñitā ämeqä-qu sätäti, ga iinjä iqu, iu qänaknä itä, iqueqä yoqe haqä mämaeñqä danä, iqueqä qañi äñguänä ikiquätñqe. Iwä ämaqä-pqe, ique äqumbiyi, iqu iinjäqu äyā etañguti qumbñqenqä. ¹⁴ Mä he ämaqä duñqä äwqä quvqä enyätä, himä quvqä imäkäpu, yoqä naqä haqä yätuñi hiqä dinä witñqä itqäñuwä iquenä, hiqä näqñqenqä naqä-naqä ipu, naqä-qakuä duñi makittqiyeqä iqäpñqe. ¹⁵ Näqñqä iinjä ii, qäukuä yätutañä maetqe, kiqä qua täutañä eä, ga Goti Iqueqä Dñä Iqu mäwqä danä, ämaqeufä yäpä imda, dñä quvqä iquauqä näqñqä eñqä-panä eä. ¹⁶ Āmaqä, ämaqeufä äwqä quvqä äwinyätä, yoqä naqä haqä yätuñi quwqä di, maembñqä ipiyä-täñä ii, quamä yasämä mäpmeqä danä, suqä quvqä äki-äkitañi, imäkqäpnä. ¹⁷ Mä ämaqä, suqä, kñuä äñguä iwäsäuqäñqe, haqä yätuta ämepiyä-täñi, kiyä mätkä hñjua mamäkqä eä. Iwä ämaqä huizi ditä äwqä naqä-hñqunä inqäñqä imäkäpu, qeiqi itquepu, qätä ipu, ämaqä duñqä qeqä tquanğuti äñguä du iwimäkäpu, ämaqä eeqänāñä duñi suqä asä inä itquepu, suqä äñguä duñqä mañinä matqä ipu, iqäpnä. ¹⁸ Äwqä naqä-hñqunä inqäñqä imäkätqäñuwä ii, äwqä naqä-hñqunä imbu, suqä äñguä jänänāñi quuvqä tämñi imäkqäpnä. Ymisañä häukuä äñguä äqäyqä eñqä-pa, äñguänāñä dinä mitimäunä.

*Qua täunjuŋqä näueqä mimäkqä, Goti Iqueä
yäpä imä pmeqenqä*

¹ Heyaqä awä iqinji, kukŋuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätqäñuwi, qakui squäpisa timäutqäüä? Suqä iinqä henqä di, heyaqä äwqä imñi, mäkä qiyäŋganjuwä iuta, maeqä inä?
² He hnjuanqä kiinjä enyätanqqä-qe, mämeqä danä itqäñuwi. Iwä iinji, pizqä päsqä dunqänä ipu, kukŋuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätqäñuwi. Nätmaqä he enyätanqqä isua, mämeqä danä ipu aanqä eäñuwi, he Goti Iqueni yatñqä mäwqä itqäñuwiutayi. ³ He yatñqä vqanjuwänğanji, mämeqä danä itqäñuwi, knui qäyasäqi ämapiyänğa vqanjuwä dutayi. Knui, äwqä yeeqä inqä hiqä iunqänä hiyätanji iyi.
⁴ Apäkä qokiquau äväma ikitqäñuwä-pa, he Goti Iqueni ii itquetqänä! He änyä maqñqäta? Qeqä etqe, nätmatqä qua täunjuŋqä etqäqe, ii Goti Iquenyqä äwqä wiunqä-tänji. Iwä ämaqä hñqu näueqä qua täunjuŋqä imäkqe, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä wiunqä täñä-qu imäkñgi. ⁵ Goti Iqueä bukä iunji, kukŋuä tii ätnä. “Goti Iqu quuvqe neyaqä yäpä tämä äpmuateänqä dunji, hiñgi ikiqänqä mäwqatämäuqä, ne Iqueqänä hiatunquä kiinjä äwinyä.” He iinqe, hiñgi ätnänä knuä eyä? ⁶ I iäqäqe, Goti Iqu qeqä imänqeuta, hiñgi nätapqä di, aanä naqänänji. Iwä Goti Iqueä bukä iunji, kukñui tii äyä ätnä.

*“Goti Iqu, ämaqä yoqä naqä maenqanjuwä
dunqe miqä itä, mä ämaqä yoqä naqä
mämaenqä iqanjuwä iunji, Iqu iquauñqe, qeqä*

imänqeuta hiŋgi vänä.”*

⁷ Iiŋiŋqe he Goti Iquenyqä ipu, Iqueuä yäpä iqi iqäpŋqe. Setänä iquenyqe yänänäqŋqä tqäpŋqe. Iwä iqu iqi mikiqä, zä wänä. ⁸ He Goti Iquenyqä qäqiqi pŋŋqe. Ga Iqu henyŋqä qäqiqi pätnqänä. Kŋuä hŋquaqu-hŋquaqu ämapu, suqä quvqä iqä iquenä, hiqä hipaini, asŋä huätä äqiyämäupu, hiqä qeqä-quuvqä imŋi, ikikinyänä imäkmbu. ⁹ Hiqä suqä quvqenqä änä maemänqä iqäqe, huäqä-huŋqä ipu, ka ipu, kŋuä qäpŋqe. Tä säwqä itqänuwä ii, huätä ätnämäupu, ka ipu, kŋuä qäpŋqe. Yeeqänä itqänuwä ii, huätä ätnämäupu, äsmanquenä pmetpŋqe. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqueuä hiŋuä iqiŋi, yäŋi-yäŋi miqä-quenä, haŋuä pmetpŋqe. He ii iquwi, Goti Iqu he yäŋi-yäninyä ipŋqä emäkänä.

Hesanjä hŋquaunqe, kukŋuä quvqä hui matqä iqäpŋqe

¹¹ Nqä nyämaqäüä, hesanjä hŋquaunqe, kukŋuä quvqä matqä iqäpŋqe. Ämaqä, hesä quuvqä anä eqiyätŋqä hŋquenyqä kukŋuä quvqä ätätä iqueni iwäsäuqe, ii iqu tii iqi. Iqu Goti Iqueqä kukŋuä-suqenqä kukŋuä quvqä ätätä, ga kukŋuä-suqä iqueni iwäsäuqi. Iiŋä iqe, iqu kukŋuä-suqä iqueuä yäpä iqi mäpmeqä, ique iwäsäuqä äpme. ¹² Kukŋuä-suqä-pqä imäkätä, eätä, iwäsäuqä-pqe, Kiqä Hŋqunäyi. Goti ämaqä duŋi, häŋä iqumuatqä-qu, ä qui imäkqä-qu, Qäquvi. Iiŋä eŋqe, ga ämaqä huizi duŋqä kukŋuä ätätnä iwäsäuqe, tqukiyi?

* 4:6 Quamä-pmeqä 3:34

Hiqä yoqe haqä ämaenjuwi, ii aanjä suqä quvqe

¹³ “Tänğanä-qe, awiŋğanä-qe, anjä-himqä naqänänjä hŋquenyqä äwätmä, quväukuä äpmamä wäunuä itmä, mbqä kuapänänjä-tänjä himqänä” ätätqänuwä iquenä, tänğanŋi nyi qätä nyipu. ¹⁴ Inŋi, he hiqä awiŋga pmeqä duŋqe, änyä maŋŋqä enä. Hiqä quuvqä hänjä-pmeqä ipu, qaquvqä zŋnuitä äwitä, maqänä hma eqä-pa iinŋi. ¹⁵ He tiinjä tŋŋqe. “Naqä Iqu äwinyätanŋutqe, ne hänjä yqänä äpmenä, nätmätqä ne kŋuä ämenquä ii, imäkqäwqä-quneyqä” tŋŋqe. ¹⁶ Mä he, “Ne nätmätqä naqä ii imäkanŋunä” ätäpu, hiqä yoqe haqä ämaenätqänjuwi. Suqä hŋgisa iinjä iqe, ii aanjä quvqe. ¹⁷ Iinŋŋqe, ämaqä hŋqu äŋguä imäkqä duŋqe, näŋŋqä yasämä eäqä-qe, iqu ii miqä iqäqe, Goti Iqueä tänänŋgisani, ämaqä iqu, suqä quvqä-tänjue.

5

Ämaqä nätmätqä aanjä kuapä-tänjä iqua, hanjä-iqä naqänänjä maŋŋqäüä

¹ Ämaqä nätmätqä aanjä kuapä-tänjä iquenä, tänğanŋi qätä nyipu. Suqä hanjä-iqä naqänänjä hemetŋqä iqäqe, kŋuä zä-zääqä ivqänäpu qäyqäpŋqe. ² Heyaqä nätmätqä kuapänänŋi ae pizqä itä, kukuinuä iqäqe. Heyaqä mŋjä guäqä qäkämä äŋguänänŋi, imätanjuä ae äqukqe. ³ Heyaqä golqä-sua, silpa-sua, ikukua iwiqe. Iwä ikukua iwiqä di, ii heyaqä suqä quvqe ätnänäqi ämaetä, ga heyaqä huiwä iquenŋi, tä enqä-pa

henäniqe. Yquayä pñqä kuapänäni, hea yäpaki ae qäqi hetqätanğa ämäqumuatätqänä. ⁴ Hñjuä qumbu. Ämaqä heyaqä wänuä du ymisanä emiyätqänuwä iuqä mbqe, qäyunä mimäkqä iquwä mbqä iqu, Goti Iqu kima etquetñqä tääqä ätätqäuä. Ga wänuä heyqä iquauä zä-zääqä tqe, Naqä Yänänäñqä Eeqänänä-tänä Iqueuä qätä huä duñi, ae äpaquvqe. ⁵ He hea ique-ique qua täuñi, nätmatqä kuapä-tänä eäpu, yeeqänä iqämanätqänä. Ymisanä änäpu, kätä nänyuämäutqätanğuwänğa, hea he pizqä emäkqä iqu, ae qeyi. ⁶ He ämaqä suqä quvqä miqä, jänänänä iqä duñi, kukñuä ämitäpu, pizqä äqäyäpäsäpu itqänuwä-qe, qu henyqe hoptäwä miqä itqänuwä.

He hanjä-iqä ämepiyä-qe, qundqändqä miqä pmepñqe

⁷ Nqä nyämaqäuä, he hanjä-iqä qäyä ämepiyä-qe, Naqä Iqu äpqänğanqä qundqändqä miqä hñjuä äqumbu pmepñqe. He näqñqä äyuä. Ämaqä wänuä-tänä iqu, ymisanä naqä yäuä äunyqñqä hñjuä äqunä äpmeqänğani, “Piyä qiyänqutiyä, äänä yänqutiyä” tä, qundqändqä miqä, iqu qeiqi hñjuätänä äqunä pmetänä. ⁸ Iwä Naqä Iqueqä äpätñqe, ae äpätä qäqi äwiqäqe, he-pqe hanjä-iqä qäyä ämepiyä-qe, pemä ipu, qundqändqä miqä, hñjuä äqumbu pmepñqe.

⁹ Nqä nyämaqäuä, hesanä hñquaunqe tuwänği kukñuä matuwänqä pambu. Kukñuä ämetätä iwäsäucänqä-tänä Iqu, ae qäqi näwi imäknä ätqäuä! ¹⁰ Nqä nyämaqäuä, ämaqä, kukñuä awä-tqä hñuiqändqä iqua, imiñuwinqä

kɲuä mapu. Qu Goti Iqueuä yoqenqä awä ätpiyänɲani, hanjä-iqä quvqä ämepiyä-qe, qu qundqändqä miqä iminuwä. He qu iminuwä iu äqunäpu, ii iqäpɲqe. ¹¹ Hinuä qumbu. “Qu suqä hanjä-iqä iini qäyä ämepu, yänänäqɲqä ätqäuwa äwätqänuwä, qu äɲguänä pmeqä-quayqä” äyä ätätuɲqe. He Jopä iqu hanjä-iqä ämetäqä-qe, yänänäqɲqä ätqäuwa wätqätanɲi, hituɲuändqänä Naqä Iqu nätmätqä äɲguä äwikqenqe, näqɲqä äyä enä. Naqä Iqu nenyqä huäqä äwunätä, qeqä äwimänätqäuä.

¹² Nqä nyämaqäuä, kukɲuä, huiziu ämäwqätäunqä iqu, he tii miqä ipɲqe. He “Nyä naqä-qakuä äktqänä” ätäpiyänɲani, he hɲqueä yoqenqä matqä iqäpɲqe. Qäukuä iqueqänqä, qua iqueqänqä, ä hnjua-hnjuanqä matqä iqäpɲqe. Naqä Iqu kukɲuä ämetätä mewäsäuqänqe, he “ɲɲqä” ätquwi, “ɲɲqä” dunä tqäpɲqe, ä “Oeyqä” ätquwi, “Oeyqä” dunä tqäpɲqe.

Ämaqä jänänänä iuä tääqä tqä di, aanä yänänäqɲqä eä

¹³ Hesani tqu-tqu hanjä-iqä ämetɲqä sätäti, iqu Goti Iquenyqä tääqä tätnqe. Hesani tqu-tqu aquvänä itä äpmetäti, iqu Goti Iquenyqä apqä ätätä, Iqueuä yoqe haqä mamäuquätɲqe.

¹⁴ Hesani tqu-tqu täñä-yaqä-tänä äpmetäti, iqu quuvqä heqiyqeu miqä iquaunä, tääqä tuätumetɲqe. Iwä qu iqueni, olipqä eqä aowi äwiquatäpu, Goti Iqu äɲguä iwimäkätɲqä tääqä tɲɲqe. ¹⁵ Qu yatɲqe, iquenyqä naqä-qakuä quuvqä eqäpu iquwi, Naqä Iqu iqueni

änguä iwimäkätä ävauqumuatänä. Ga iqu suqä quvqä imäkmitätqe etangutqe, Naqä Iqu iqueqä suqä quvqä iinji, huätä ämuämäutä, äwqä hanuä inyänä. ¹⁶ Iinjä enqä-qae, suqä quvqä diñqe, “Nyi iinjä itñqe qä” awä ätnäpu, Goti Iqu äñguä emäkätñqä diñqe, he Iquenyqä tääqä tqäpñqe. Ämaqä jänänänjä iquauä tääqä tqä di, hanuä maetqe, aanjä yänänäqñqä eä, wäunüä itä häukuä qäyänä. ¹⁷ Laisa iqu ne enqä-pa iinjäqu eäqä-qe, qua iunji piyi maqiyqä yätñqe, iqu tääqe enyqä itä, matqä iäñqe. Ga piyä maqiyqe, quväukui 3, qañui 6 äpäwänqe. ¹⁸ Ga iqu anqumä tääqä tqañgi, qäukuä iqu piyä mequatäwatqañgi, qua iunji ymisanä ekqe.

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqäüä, hesañä hñqu, naqä-qakuänänjä dunji, qäyunä mäpmetañgi, ga hñqu iqueni, anqumä naqä-qakuinjä ätuma äpqäqe, ii iqu suqä äñguänänjä iqi. Kukñuä tquenyqe, kñuä äñguänä eyä. Ämaqä hñqu, suqä quvqä imäkqä hñquenyqä äwätä, iqueqä suqä di ävquatämäutñqä yätamäkqä ävqäqe, ga suqä quvqä imäkqä iqueqä quuvqä ipu, äpäkonqä dutañi hñjä iqumuätquänä. Iwä suqä iinjä dutañi, iqu suqä quvqä kuapänänji, Goti Iqueuä hinuä iqi mäwiqä yätñqä imäkquänä.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac